

ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้า Sangha Administration in Thailand in the Next Decade

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์)^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงองค์กรคณะสงฆ์ที่มีความเป็นเอกภาพของความเป็นวิถีพุทธจะยังคงคำจุนดูแลสังคมให้เป็นปกติสุขได้ แต่ควรมีการปรับปรุงหรือแก้ไขบริหารจัดการแบบดั้งเดิมด้วยวิธีการบริหารจัดการสู่ความทันสมัยและนำสมัย เพื่อเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงแห่งอนาคตของสังคมโลก และเพื่อแสวงหาการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมในการพัฒนากิจการและองค์กรคณะสงฆ์ของไทยให้มีความทันสมัยด้วยการเริ่มจากวัดทุกวัดในชุมชนรวมทั้งภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีความรู้ในหลักการบริหารและการให้บริการงานกิจการคณะสงฆ์ไทยที่ไม่ละทิ้งพระธรรมวินัยและทันต่อยุคสมัยใหม่

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย.

Abstract

This article discusses the Sangha organization having the unity in Buddhist way with ability to support and keep society peacefully. The traditional administration should be adjusted to suite the modern situation and time of the world. To modify the development plan and Sangha organization in Thailand, it should be started from Sangha personnel; monks and novices. Monks and novices should have knowledge in Sangha administration principles and services based on Dhamma and Vinaya.

Keywords : Sangha Administration in Thailand.

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทนำ

กิจการคณะสงฆ์ไทยในอดีตเป็นรากเหง้าดั้งเดิมของวิวัฒนาการ พุทธวิธีของสังคมไทย แม้ในปัจจุบันกิจการคณะสงฆ์ไทยก็ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการสร้างสรรค์จรรโลงสังคมไทยให้อยู่อย่างเข้มแข็งมั่นคงด้วยมีกรอบแบบแผนประเพณีอันดีงามของพุทธธรรมที่สังคมไทยรับมาประพฤติปฏิบัติอย่างยาวนาน จนหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยไปโดยปริยายที่น่าสนใจมากขึ้นคือ ในขณะที่สังคมโลกและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วิถีทางของกิจการพระพุทธศาสนาจะยังคงเดิมได้หรือไม่หรือควรเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ควรได้นำมาไตร่ตรองใคร่ครวญและใช้ดุลยพินิจพิจารณาออกแบบและวางแผน บริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยที่เป็นจริงการศึกษา การเรียนรู้ ในแนวทางของของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในอนาคต ควรได้ทำความเข้าใจในประเด็นสำคัญคือ ทฤษฎีการบริหารโดยทั่วไปแล้วทำความเข้าใจกับส่วนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีอยู่ทั้ง ๖ ด้าน เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสังเคราะห์แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้าที่เหมาะสมต่อไป

หลักการบริหาร

อองรี ฟาโยล เป็นทั้งวิศวกรและนักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้สรุปเป็นทฤษฎีว่า PODCS ซึ่งในรูปของกระบวนการบริหารที่ใช้ในการศึกษา ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การควบคุม และการจัดบุคลากรลงสู่หน่วยงาน (ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, ๒๕๔๕: ๑๖-๑๗) ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

P= Planning หมายถึง การกำหนดทิศทางการทำงานให้กับองค์กรเพื่อการปฏิบัติงาน

ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และแผนงานอาจจะใช้ระยะเวลาไม่เท่ากัน แผนงานส่วนใหญ่จะมี ๓ ระยะ คือ ๑) แผนระยะยาว เป็นการวางแผนในระยะเวลามากกว่า ๕ ปีขึ้นไป ๒) แผนระยะกลาง เป็นการวางแผนระยะเวลา ๒-๕ ปี และ ๓) แผนระยะสั้น เป็นการวางแผนระยะเวลาน้อยกว่า ๑ ปี ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการประสานกิจกรรมต่างๆ และการติดตามการดำเนินงาน จึงจำแนกเป็นแผนปฏิบัติการของแต่ละงาน ตามระยะเวลา เช่น แผนปฏิบัติการทั้งหมด แผนปฏิบัติการรายปี แผนปฏิบัติการรายเดือน แผนปฏิบัติการรายสัปดาห์ แผนปฏิบัติการรายวัน แผนปฏิบัติการแต่ละเวลา (อดุลย์ วุฒิจูรีพันธุ์, ออนไลน์)

การกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ๒๕๔๙: ๓) ส่วน H.J. Hartley, (1968: 256) กล่าวว่า “การวางแผน คือ การเชื่อมโยงวิธีการกับเป้าหมาย การกำหนดวิธีการที่ยืดหยุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากทางเลือกหลายๆ ทางอย่างมีระบบ” ในขณะเดียวกัน ซึ่งทาง S.P. Robbins (1980: 7) ให้ความหมายว่า การวางแผน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะทำให้วัตถุประสงค์สัมฤทธิ์ผลไว้ล่วงหน้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไร ทำเมื่อไร และใครจะเป็นผู้ทำการวางแผนที่ประสบผลสำเร็จจะต้องมุ่งลดผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในองค์การทั้งระยะสั้นและระยะยาว ทับทิม วงศ์ประยูร และคนอื่นๆ (๒๕๔๒: ๑๗) กล่าวว่า เป็นการเตรียมการเพื่อจะดำเนินการในอนาคต เป็นความคิดก่อนที่จะปฏิบัติ ซึ่งการวางแผนนี้จะเกี่ยวข้องกับการกำหนด นโยบาย วัตถุประสงค์ การจัดทำโครงการและการประเมินผลที่คาดว่าจะ

ได้รับ (ทศพร ศิริสัมพันธ์และคณะ, ๒๕๕๖: ๓๒๓) กล่าวว่า เป็นการกำหนดเป้าหมายรวมทั้งการตัดสินใจวางนโยบายการเลือกโครงการและการกำหนดวิธีการในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานนั้นๆวางไว้ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารทุกระดับ ซึ่งส่วนมากจะมีการวางแผนใน ๓ ระดับ ได้แก่

ระดับที่ ๑ การวางแผนยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์เป็นเรื่องของภาพใหญ่หรือ strategic intent ส่วนกลยุทธ์นั้นจะไปทำให้บรรลุเป้าหมายเพื่อไปตอบสนองต่อภาพใหญ่ที่ประเทศตั้งไว้วิธีการในการวางแผนยุทธศาสตร์ของผู้บริหารขององค์กร (อริญญา เถลิงศรี, ๒๕๕๓: ๒๑) ซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกเพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของส่วนราชการ รวมทั้งยังกล่าวถึงการถ่ายทอดเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์รวมถึงแผนปฏิบัติการที่เขียนไว้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการวัดผลความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.), ๒๕๕๑)

ระดับที่ ๒ การวางแผนยุทธวิธี ยุทธวิธีเป็นคำที่บัญญัติให้ตรงกับคำว่า tactics ในภาษาอังกฤษ หมายถึง วิธีที่จะใช้ในการต่อสู้กับศัตรูที่อยู่ตรงหน้า เป็นการปฏิบัติการจริงในการต่อสู้กับศัตรูเราจำเป็นต้องมีทั้งอาวุธที่มีศักยภาพ มีทักษะในการต่อสู้ รู้กำลังและความสามารถของข้าศึก และมียุทธวิธีในการดำเนินการรบเพื่อให้ได้ชัยชนะด้วย (กาญจนา นาคสกุล, ออนไลน์) จึงเป็นการวางแผนของผู้บริหารระดับกลางเพื่อพัฒนาการบริหารงานหรือเพื่อพัฒนาการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง หรือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารระดับกลาง (Middle-level management) เป็นการวางแผนเพื่อกำหนดกรอบและทิศทางไว้

สำหรับแผนปฏิบัติการ (operative plans) (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, ๒๕๕๑: ๒๒๕)

ระดับที่ ๓ การวางแผนปฏิบัติการ การวางแผนเชิงปฏิบัติการ เป็นหน้าที่เฉพาะของผู้บริหารระดับล่างที่จะต้องเข้าใจในแผนยุทธวิธีของผู้บริหารระดับกลางที่ส่งมอบนโยบายจากผู้บริหารระดับสูง ถือได้ว่า การวางแผนปฏิบัติการนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการแก้ปัญหาที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นหรือของประชาชนมากที่สุดเพราะผู้บริหารระดับล่างอยู่ใกล้ชิด รับรู้และรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน การวางแผนปฏิบัติ หมายถึง การวางแผนที่ครอบคลุมทั้งการวางแผนกลยุทธ์ และการวางแผนดำเนินงานซึ่งเป็นแผนที่เชื่อมโยงระหว่างภารกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และแผนดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติการหรือการดำเนินงานให้บังเกิดผลสัมฤทธิ์ (ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ, ๒๕๕๔: ๒) เชื่อมโยงกับพันธกิจ ของกระทรวงหรือกรม เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของส่วนราชการ และกำกับติดตาม เร่งรัด การดำเนินงานของหน่วยงานในกรมให้เป็นไปตามทิศทางแนวนโยบาย กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ซึ่งผู้บริหารระดับล่างจะต้องมีคุณลักษณะ ๓ ประการ ได้แก่ ความรู้ ทักษะและสมรรถนะ ซึ่งการวางแผนเป็นการมองไปที่เป้าหมายเชิงอนาคตขององค์กรที่ต้องการให้เกิดอย่างมีขั้นตอนมีระเบียบแบบแผนอย่างชัดเจนโดยเชื่อมโยงไปยังพันธกิจหลักซึ่งส่วนมากจะมีอยู่ ๓ ระดับที่ผู้บริหารจะต้องมีหน้าที่เฉพาะของแต่ละส่วนแตกต่างกันไปแต่อย่างน้อยก็ต้องให้สอดคล้องกับนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจเพื่อการปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดองค์การ

○ =Organizing หมายถึง การจัดองค์การ เป็นการจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่ (ดิณ ปรัชญพฤทธิ, ๒๕๕๑: ๔๐) เป็นการจัดองค์การเป็นกระบวนการจัดการการจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงาน ตำแหน่งต่างๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน (Gulick and Urwick, 1973: 19) เป็นการกำหนดภารกิจหน้าที่ การแบ่งงานกันทำ การจัดสายการบังคับบัญชา การกำหนดขนาดของการควบคุม การจัดตั้งหน่วยงานหลัก (Line) และการจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษา (Luther Gulick and Lyndal Urwick, 1956: 39-47) เป็นการจัดองค์การควรเป็นแบบราชการที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้แนวความคิดทางสังคมศาสตร์ศึกษาธรรมชาติ และหน้าที่ของระบบราชการ และวางโครงสร้างของระบบราชการ เป็นการจัดองค์การซึ่งเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๔๙: ๓-๕) คือ

๑) ส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจความชอบธรรม ที่มาจากกฎหมาย เห็นว่า ผู้ใช้อำนาจปกครองนั้น ต้องมีอำนาจตามกฎหมายหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ กฎหมายให้อำนาจบุคคลนั้นกระทำการใดๆ ได้ ซึ่งอำนาจตามกฎหมายนี้มีตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงระดับต่ำสุดในระดับสูงสุด เช่น นายกรัฐมนตรีมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ในระดับกลางเช่น ปลัดกระทรวงใช้อำนาจบริหารกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ในระดับต่ำ เช่น ตำรวจ

ได้รับอำนาจเป็นเจ้าของงานมีอำนาจจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม

๒) ความชอบธรรมของอำนาจที่เกิดขึ้นโดยจารีตประเพณี เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมซึ่งถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การเชื้อฟง คำสั่งของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์ที่สืบทอดกันมาแต่อดีตกาล เป็นต้น

๓) ความชอบธรรมของอำนาจเกิดขึ้นจากลักษณะพิเศษส่วนตัวของผู้นำ (Charismatic leader) อำนาจของผู้นำเกิดจากการยอมรับในความเป็นวีรบุรุษของผู้นำซึ่งเห็นว่าผู้นำมีพรสวรรค์ (A gift of grace)

อำนาจและความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบเกิดจากอำนาจหน้าที่ อำนาจเป็นส่วนประกอบของปัจจัยที่เป็นทางการต่างๆ ได้มาจากตำแหน่งผู้บริหารและปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการประสมประสานของการมีไหวพริบ ประสบการณ์ คุณค่าทางศีลธรรม ความรับผิดชอบในอดีต รวมทั้งผลรวมของการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4Ms หรือ 6Ms ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกันการบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น (สมคิด บางโม, ๒๕๔๕: ๖๒-๖๓) การมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับ อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป

เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็จะต้องติดตามไปด้วย และเป็นการจัดการองค์กรเป็นลักษณะความสัมพันธ์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะไม่ทั่วไปในแต่ละองค์กรสามารถกำหนดทิศทางของการแบ่งการมอบ และการกระจายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งงานที่มีผลผูกพันกับทั้งปัจจัยภายในและภายนอก รวมทั้งความสัมพันธ์ในลักษณะการใช้อำนาจตามกฎหมายให้เป็นแนวหรือแนวทางก็ได้ที่องค์กรสามารถกำหนดขึ้นมาเพื่อการบริหารที่สะดวก รวดเร็วและมุ่งไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากกว่า (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ โทวนะบุตร, ๒๕๔๒: ๑๘)

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการอำนวยการ

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๔๙: ๓-๕) หรือในภาษาไทยอาจจะมีความหมายเดียวกันกับการสั่งการ (Directing) เป็นการสั่งการเป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปกครองใช้อำนาจสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามแผนงานหรือตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะสั่งการด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้และการตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน (Luther Gulick and Lyndal Urwick, 1956: 39-47) คำว่า การอำนวยการ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่าคำว่าคำสั่งการที่ใช้ อำนาจที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ จะเป็นลักษณะอักษรหรือไม่ก็ตามฝ่ายผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด และจะต้องเชื่อฟังอย่างนั้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามการอำนวยการ

หรือการสั่งการก็อยู่ในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่จะต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้องค์กรเกิดการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด

๔. แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม

C=Controlling หมายถึง การควบคุมเป็นวิธีการใช้สำหรับการควบคุมเพื่อที่จะเน้นให้มีความสำคัญกับการใช้กลไกด้านการตลาด เช่น ราคาและส่วนแบ่งการตลาด เพื่อให้ควบคุมกิจกรรมในการดำเนินงานของหน่วยเศรษฐกิจ และสามารถใช้สร้างเป็นมาตรฐานในการควบคุมระบบได้ ผู้บริหารที่ดำเนินการกับหน่วยเศรษฐกิจเหล่านี้อาจถูกประเมินได้จากพื้นฐานด้านกำไรและขาดทุนหรือ การติดตามปฏิบัติที่กำลังดำเนินไปเพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการทำงานต่างๆ ในระหว่างกระบวนการทำงาน ทั้งนี้หากผลงานได้ผิดไปจากที่คิด ผู้บริหารก็จะแก้ไขและปรับให้ทำงานกลับเข้าสู่ภาวะที่มีประสิทธิภาพอีกครั้งและโดยที่การควบคุมนี้จะอยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติโดยบุคคลฝ่ายต่างๆ อยู่ ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติและการปรับแก้ต่างก็ต้องกระทำกับคน ผู้ทำงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง ความหมายของการควบคุมที่แท้จริง จึงเป็นการควบคุมคนผู้ทำงานนั่นเอง (วิเชียร วิทย์อุดม, ๒๕๕๐: ๓๓-๒๕๐) เป็นการกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๔๙: ๕) เป็นการวัดและการแก้ไขการทำงานส่วนบุคคลและองค์การ เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามแผน การควบคุมนี้เกี่ยวข้องกับการวัดผลการกระทำเปรียบเทียบกับเป้าหมายและแผน ซึ่งจะแสดงถึงการเบี่ยงเบนจากมาตรฐานที่ปรากฏอยู่และช่วยแก้ไขปรับปรุง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์,

๒๕๓๙: ๒๒-๒๓) เป็นการมุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์กรได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานหรือจุดหมาย มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง (วิโรจน์ สารรัตน์, ๒๕๔๕: ๑๑) เป็นการร่วมมือประสานงาน เพื่อการดำเนินการเป็นไปด้วยดี และราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้น และดำเนินการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น (พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล, ๒๕๔๒: ๖๔-๗๒) และการควบคุมมีค่าที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ได้แก่ คำว่า การกำกับดูแล และการประสานงาน สามารถนำมาใช้แทนกันได้ในการบริหารจัดการองค์กรหรือการบริหารการศึกษาในสถาบันทางการศึกษาต่างๆ เพราะมีความหมายมุ่งไปยังระบบการควบคุมจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรง ซึ่งอาจจะมีการใช้ตัวการประเมินผลแบบการใช้ชีวิตความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาปรับปรุงแก้ไข หรือการเปลี่ยนตัวของผู้นำน้องกรนั้นๆ นอกจากนี้ยังมองไปถึงการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเชิงของโครงสร้างระดับบนกับระดับล่างที่จะต้องมีการติดต่อประสานงานกันตลอดเวลาเพื่อให้การกำหนดทิศทางองค์กรไปในลักษณะตรงกับความต้องการที่ควรจะเป็นหรือให้ตรงกับเป้าหมายขององค์กรนั่นเอง

๕. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดบุคลากร

S = Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๔๙: ๕-๕) เป็นการบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมถึงตั้งแต่การแสวงหาคนมาทำงานการบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล

การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป (ดิณ ปรัชญพฤทธิ, ๒๕๕๑: ๔๐) เป็นการจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน การให้พ้นจากงาน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนกำลังคน การสั่งการ การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้น ลดขั้น การโยกย้าย และการให้พ้นจากงาน (Gulick and Urwick, 1973:19) สรุปได้ว่าเป็นการจัดคนให้เข้าทำงานอยู่ที่ฝ่ายผู้บริหารจะมองคนที่ความสามารถ ศักยภาพ ทักษะเฉพาะตัว รวมไปถึงค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อส่วนบุคคล และแรงจูงใจ ขวัญกำลังใจในองค์กรให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕) เพราะการศึกษาที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), ๒๕๔๕: ๙) ได้แก่

๑. ด้านการปกครอง การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความ

สงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิเสธ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๓๙: ๗๘)

การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธที่มีรูปแบบ และประวัติอย่างยาวนานคำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระสงฆ์ในความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่านหมายถึงภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์ (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), ๒๕๔๖: ๔๘) พระสงฆ์เป็นสถาบันบุคคลที่เกิดขึ้นตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผ่านวิธีการอุปสมบทตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ทำหน้าที่ในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงในปัจจุบัน

ลักษณะการใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครองจึงทรงบัญญัติไว้

๑๐ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๓) เพื่อข่มบุคคลที่เกียจ ๔) เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๕) เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๖) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๗) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๙) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และ ๑๐) เพื่อถือตามพระวินัย (วิมพา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙)

๒. ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง

การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการคือ ๑) คณธรรมา คือ ธรรมาฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน ๒) วิปัสสนาธุระ คือ ธรรมาฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคฤหัสถ์

ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกได้ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็น

หมวดหมู่โดยกำหนดจำนวนรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี เรียกว่าจัดแบ่งเป็น ๓ หมวด คือ ๑) หมวดพระสูตร มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า พระสูตรตันตปิฎก ๒) หมวดพระวินัย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า พระวินัยปิฎก ๓) หมวดพระอภิธรรม มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก รวมทั้งหมดเรียกว่า พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบ

ต่อมาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่าธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๘ ชั้นคือ บาลีประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม๓-๙ และ ๒) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยกระทรวงฯ ประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในหลักธรรมและหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้ โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกนักธรรมและแผนกบาลี ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่ง

ของการศึกษาหลักในพระพุทธศาสนาเป็นการจัดศึกษาให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งในส่วนของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และ มหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ด้วย (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), ๒๕๔๖: ๑๘๓-๑๘๕)

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุนนอกจากนี้ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน

การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศึกษาเพื่อพัฒนา

ทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษาและมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลีหมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ยังมิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่าเพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), ๒๕๔๖: ๔๘-๔๙)

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึงการทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๔๕๙) การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป เผยแผ่

กว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รักต่อสาธารณชน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๗๔๒) ทางด้านพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) (๒๕๔๘: ๑๑๐) ได้กล่าวถึงการประกาศพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป” จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า บทบาทสำคัญของการสื่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักการและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพุทธสาวกจนตราบเท่าปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ ๓ ประการ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), ๒๕๔๘: ๑๑๑) คือ ๑) ภูมิฐานมิตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาตินี้ ๒) สัมปรายิกมิตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาติหน้า และ ๓) ปรมัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์อย่างยิ่ง

๕. ด้านการสาธารณูปการ เป็นงาน

ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม ภูมิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทาง

วัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัดทาง ด้านมานพ พลไพรินทร์ (๒๕๕๐: ๒) ได้กล่าวว่าการช่วยเหลือหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไปเป็นคำที่นำมาใช้กับกิจการของพระสงฆ์วัดหรือคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่างๆ

นอกจากนี้ การสาธารณูปการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางให้จัดการดูแลบำรุงรักษากิจการและศาสนสมบัติของวัดเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสผู้ปกครองและผู้แทนวัดที่จะบำรุงรักษากิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ ได้แก่ ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ๒) ปกครอง และสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบ หรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ และ ๔) ให้ความสะดวก ตามสมควรในการ บำเพ็ญกุศล (ปลื้ม โชติชูชูยางกุล, ๒๕๕๐: ๑๗๒) เรียกว่า การสาธารณูปการ นั้นหมายถึง ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัดคือการสร้าง การตั้งการรวมการย้ายการยุบเลิกการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษาและยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง ๓) กิจการของวัดอื่นๆเช่นการจัดงานวัดการเรียไร ๔) การศาสนสมบัติของวัด

(พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), ๒๕๔๐: ๕๔-๕๕)

๖. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์

เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุ สามเณรภาคฤดูร้อนโครงการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสพระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุน จากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

นอกจากนี้ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ยังเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป ดังนั้น การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและด้านวัตถุด้านจิตใจ กระทำได้โดย ๑) เป็นที่ปรึกษาแนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น ทาง

วิชาการบางอย่าง ๒) ทำให้วัดร่มรื่น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นบางอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพศรัทธา เลื่อมใสและนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ด้านวัตถุกระทำได้โดย ๑) แนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน บ่อน้ำ เป็นต้น ๒) นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการแก่สังคม (พระมหาสมทรง สิรินธโร, นายแพทย์ ประเวศ วะสี, นายสมบุญ สุขสำราญ และ ส.ศิวรักษ์, ๒๕๒๕: ๔๕)

ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้า

สรุปได้ว่าระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ควรประกอบด้วย

๑. ระบบการบริหารจัดการที่ดีที่จะนำไปดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ ๑) การวางแผน (Planning : P) ๒) การจัดองค์กร (Organizing: O) ๓) การอำนวยการ (Directing: D) ๔) การควบคุม (Controlling: C) ๕) การจัดการบุคลากร (Staffing :S)

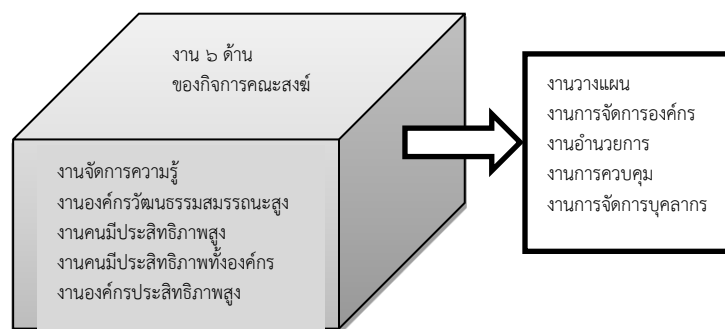
๒. การจัดการกิจการคณะสงฆ์ ที่ครอบคลุมทุกงานสำคัญ ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) งานการปกครอง ๒) งานการศึกษา ๓) งาน

การศึกษาสงเคราะห์ ๔) งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) งานสาธารณูปการ ๖) งานการสาธารณสุขสงเคราะห์

เมื่อนำมาผสานกับวิทยวิธีการจัดการสมัยใหม่ให้กิจการคณะสงฆ์มีความทันสมัย สมสมัย และนำสมัย สามารถเป็นแกนนำคน นำชุมชน นำองค์กร นำสังคมได้อย่างเข้มแข็งด้วยหลักการ ดังนี้ ๑) ดำรงความเป็นอัตลักษณ์ของรูปแบบแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๒) สร้างเสริมนวัตกรรมจัดการเชิงระบบ สู่การจัดการสมัยใหม่ และ ๓) มุ่งเน้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบมีคุณค่ามีคุณภาพและมีคุณธรรม

สาระสำคัญที่ควรมุ่งเน้นต่อการพัฒนาสู่ความสมสมัยและนำสมัย เช่น ๑) จากองค์กรคณะสงฆ์สู่องค์กรประสิทธิภาพสูง:HPO ๒) จากบุคลากรคณะสงฆ์สู่บุคลากรประสิทธิภาพสูง : HPP ๓) จากวัฒนธรรมคณะสงฆ์สู่วัฒนธรรมองค์กรสมรรถนะสูง ๔) จากระบบงานกิจการคณะสงฆ์สู่ระบบงานคุณภาพทั่วทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และ ๕) จากการจัดการคณะสงฆ์เชิงขนบธรรมเนียมสู่การสร้างเสริมการจัดการความรู้กิจการคณะสงฆ์

แนวทางการพัฒนาต้องมี Road Map ก้าวเดินที่ชัดเจน ตามหลักการ “เดินทีละก้าว ทานข้าวทีละคำสู่ความสำเร็จอย่างสง่างามและยั่งยืน”

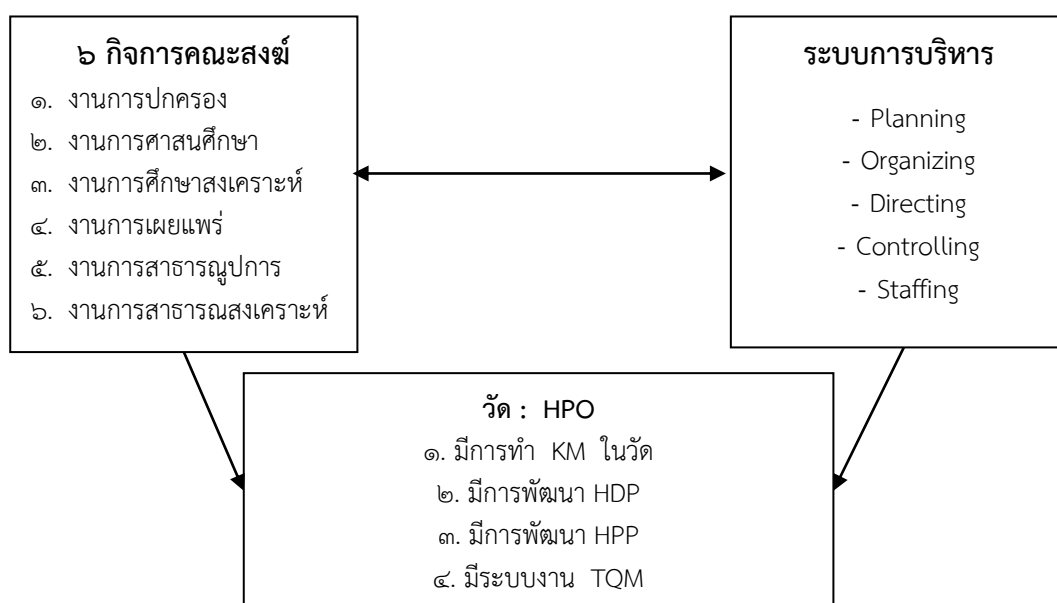

ภาพระบบการจัดการคณะสงฆ์สมัยใหม่

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า นอกเหนือจากเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการ เป็นผู้บริหารวัดเป็นผู้บริหารการให้บริการกิจการ คณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน แล้ว ยังต้องเป็นผู้บริหาร เส้นทาง การเจริญเติบโตขององค์กรในเชิง สร้างสรรค์ (Creative Ways) ของความเป็นวัด

สมัยใหม่ ที่มีทั้งความขลัง ความเรียบง่าย ความ สงบสุข และความศักดิ์สิทธิ์จากวัตรธรรมดาสู่ ความเป็นวัดประสิทธิภาพสูงเชิงประจักษ์ ผ่าน กระบวนการบริหารงาน (PODCS) และหน้าที่ กิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ประการ ดังแสดงในภาพ

ภาพระบบการจัดการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้าสู่ความเป็นวัดประสิทธิภาพสูง

บทสรุป

ตราใบใดที่องค์กรคณะสงฆ์ยังคง เข้มแข็งเช่นนี้ ความเป็นเอกภาพ มีเอกลักษณ์ และความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นวิถีพุทธ วิถีธรรม ของสังคมไทย พุทธศาสนาจะยังคงค้ำ จุนดูแลสังคมให้เป็นปกติสุขได้อย่างแน่นอน แต่ ถ้าวัดใดสังคมไทยก้าวหน้า ทางสำนักพุทธวิธีนี้ ยังคงบริหารจัดการแบบดั้งเดิมไม่ปรับเปลี่ยน ยุทธวิธีการบริหารจัดการสู่ความทันสมัยและนำ สมัยแล้วสังคมไทยคงไม่สามารถพึ่งพาความ เข้มแข็งของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทย ได้ อาจต้องไปแสวงหาศาสนาใหม่ ลัทธิใหม่ ที่เข้าใจและเข้าถึง และสอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงแห่งอนาคตของสังคมโลกสังคมไทย ได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันขณะนี้จึงนับเป็นโอกาสที่ คนไทย สังคมไทยและคณะสงฆ์ไทยจักได้ เดินหน้าเข้าหันทันเพื่อแสวงหาจุดยืนที่ดี จุด ปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมและมุ่งเน้นของการ พัฒนากิจการและองค์กรคณะสงฆ์ของไทยเราให้ มีความสมสมัย เริ่มจากจุดสำคัญคือวัดทุกชุมชน เพื่อพัฒนา วัด ทุก แห่ง จน กลาย เป็น วัด ประสิทธิภาพสูง เพราะว่าหากพระภิกษุสามเณร เป็นบุคคลประสิทธิภาพสูงและมีการจัดการ ความรู้ทุกมิติแล้วจะทำให้การบริหารและการ ให้บริการงานกิจการคณะสงฆ์ไทยที่สง่างาม

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. **ยุทธศาสตร์-ยุทธวิธี**. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=๒๐๖> [๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗].
- ดิณ ปรัชญพฤทธิ. **การบริหารการพัฒนา : ความหมาย เนื้อหา แนวทางและปัญหา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์และคณะ. **เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ทับทิม วงศ์ประยูร และคนอื่นๆ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ**. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ. **การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด ยูเครชั่น, ๒๕๔๔.
- ปราชนา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- ปลื้ม โชติษฐยางกูล. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และ**
การพระศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๓๙.
- พระมหาสมทรง สิรินฺตโร, นายแพทย์ประเวศ วะสี, นายสมบุรณ์ สุขสำราญ และ ส.ศิวัรักษ์. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพฯ : บริษัทเกล็ดไทย, ๒๕๒๕.
- พระศรีปริยัติโมลี. **พระสงฆ์กับการเมือง**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ และ วิบูลย์ ไตรณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มานพ พลไพรินทร์. **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ : นามมีบุ๊คส์, ๒๕๔๖.
- วิเชียร วิทยอดม. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๕๐.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและกระบวนการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ :
ธรรมกลการพิมพ์, ๒๕๕๑.

วิโรจน์ สารัตนะ. **การบริหารหลักการทฤษฎีและประเด็นการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ,
๒๕๔๕.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : ชีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๓๙.

สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์, ๒๕๔๕.

สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **คู่มือการจัดทำ
แผนพัฒนา ท้องถิ่นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาสามปีปฏิบัติ การและ
การติดตามประเมินผล**. (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(กพร.). เอกสารประกอบการประชุมเพื่อระดมความ
คิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ : **การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์**. ณ โรงแรมสยามซิตี กรุงเทพมหานคร,
๒๕๕๑, (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน..** (เอกสารอัดสำเนา).

อดุลย์ วุฒิจูรีพันธุ์. **การวางแผนงานและโครงการ**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.unc.ac.th/elearning/elearning๑/adul๒/projkind.html> [๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๗].

อริยญา เกลิงศรี. **ยุทธศาสตร์กับกลยุทธ์มีความแตกต่างกันอย่างไร**. หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ,
ฉบับวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓. ปีที่ ๓๔. ฉบับที่ ๔๒๗๕: ๒๑.

Gulick and Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of
Public Administration, 1973.

H.J.Hartley, **Educational planning-programming-budgeting a systems approach**.
New York : Prentice-Hall, 1968.

Luther Gulick and LyndalUrwick. **The Manager's Span of Control**. The Harvard Business
Review. May-June, 1956.

S.P. Robbins. **The Administrative Process** . ๒nd ed. London: Prentice-Hal, 1980.